

Голові разової спеціалізованої вченої ради Київського національного університету технологій та дизайну, доктору економічних наук, професору, проректору з наукової та інноваційної діяльності
Людмилі ГАНУЦАК-ЄФІМЕНКО

ВІДГУК

офіційного опонента Ходжаян Аліни Олександрівни,
доктора економічних наук, професора,
завідувача кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
на дисертаційну роботу Петрівського Олексія Олеговича
на тему: «Економічна інтеграція банків та фінтех-компаній в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність дисертаційної роботи. Цифрова трансформація національної економіки формує умови для модернізації діяльності фінансових установ, продукування нових фінансових бізнес-моделей щодо формування надійної фінансової системи, надання користувачам нових якісних, доступних фінансових послуг і стандартів обслуговування. Продукування фінансових інновацій чинить різноспрямований вплив на економіки країн світу та їхні банківські системи. З одного боку, фінтех-компанії забезпечують зростання фінансової інклюзії споживачів, гнучкість, швидкість, доступність, якість надання фінансових послуг, стимулюють електронну комерцію, криптовалютні операції, з іншого – традиційні банки, маючи потенціал до масштабування, досвід, навички та надійність, гарантовану державною регуляцією, втрачають конкурентні позиції через відтік клієнтської бази. Зважаючи на конкурентні переваги і прогалини діяльності банків і фінтех-компаній, в Україні й світі формується усталена тенденція до колаборації й інтеграції з метою максимізації прибутку та зростання обсягів і різновидів надання фінансових послуг на взаємовигідній економічній основі.

Таким чином, економічний розвиток банківських систем набуває ознак якісно нової архітекtonіки та потребує розробки інтеграційних моделей банківської екосистеми на основі колаборації з фінтех-компаніями.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертації, результатами апробації та науковими публікаціями автора дає підстави стверджувати, що теоретико-методологічні положення, висновки і рекомендації, сформульовані автором, є достовірними та достатньо обґрунтованими.

Дисертація має логічну побудову, її автор системно підійшов до постановки проблеми та її вирішення, формулювання задач, обрано вірні наукові підходи й методи дослідження.

Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення з економіки, фінансів та інновацій, сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема, узагальнення та наукової абстракції, аналізу і синтезу, систематизації, композиції та декомпозиції, моделювання, наукового прогнозування та планування; методи порівняльного, факторного, статистичного, економічного аналізу; експертні методи, метод Дельфі та SWOT-аналізу.

Інформаційною базою дослідження є наукові доробки українських та закордонних учених, фахові наукові статті, монографії; нормативні та законодавчі акти; статистичні дані, аналітичні, експертні та прогнозні матеріали міністерств і відомств України, Державної служби статистики України, Національного банку України, Організації економічного співробітництва і розвитку, глобальної та національної асоціацій фінтех.

У розділі 1 «Теоретичні основи інтеграції банків та фінтех-компаній» узагальнено категоріальний апарат сучасних банків і фінансових технологій та сформовано теоретичний базис економічної інтеграції банків та фінтех-компаній як основи для формування нової банківської екосистеми. Запропоновано використання екосистемного підходу як прогресивного теоретичного напрямку та засобу практичної реалізації економічних відносин в умовах становлення цифрової економіки й динамічного впровадження фінансових технологій, що дозволяє створювати, масштабувати, обслуговувати та управляти системами для підтримання їх цілісності, структурованості, функцій та цінностей на основі взаємодії, інтеграції і колаборації учасників. Надано авторське тлумачення інтеграційній банківській екосистемі як системі, що взаємопов'язує фінансові установи, фінтех-компанії, регуляторні інституції, споживачів банківських і фінансових послуг, об'єднані навколо банку, та функціонує на основі цифрових технологій та платформ, усталених правил і норм в інтегрованому глобальному просторі.

У розділі 2 «Сучасні тренди інтеграції банків та фінтех-компаній» проаналізовано економічну діяльність банків з урахуванням цифрової трансформації та поширення фінансових технологій і на цій основі оцінено динаміку зростання безконтактних платежів, платіжних карток, комісійних доходів. Виявлено тенденцію до випереджаючого зростання електронної комерції в Україні та її вплив на збільшення платежів і переказів. Обґрунтовано напрями інтеграції фінансових технологій в економічну діяльність банків, що передбачають створення нових бізнес-моделей із використанням безконтактних платежів, біометричних технологій, штучного інтелекту, блокчейн, мобільних платежів, голосових, регуляторних, хмарних технологій, персональної роботизованої допомоги, криптовалюти.

У розділі 3 «Стратегічні напрями економічної інтеграції банків та фінтех-компаній в Україні на основі екосистемного підходу» проведено SWOT-аналіз із залученням експертів з фінансових технологій, банківського сектору, державного управління та науковців задля виявлення сильних, слабких сторін, загроз і можливостей. Результати PEST-аналізу дозволили виявити зовнішні чинники впливу на процеси економічної інтеграції банків та фінтех-компаній. З використанням когнітивного моделювання, визначено керуючі чинники (економіко-політичне становище, інфляція, регулювання й нагляд, диджиталізація фінансового сектору), чинники-індикатори (капіталізація банків, асортимент фінансових послуг, безготівкові розрахунки, фінтех-рішення, кваліфікованість персоналу, довіра клієнтів, клієнтська база) та імпульси впливу керуючих чинників на досягнення бажаного стану системи. Перспективними напрями діяльності банків та фінтех-компаній на інтеграційній основі визначено споживче кредитування, платежі та перекази, обслуговування бізнесу, банківський ритейл, управління рахунками.

Основні положення та висновки дисертації доповідалися й одержали схвалення на восьми міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, симпозіумах.

Мета дослідження, що полягала у розробленні теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо економічної інтеграції банків та фінтех-компаній в Україні досягнута, а завдання дослідження – вирішені.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та опублікованими науковими працями дає можливість погодитися з такими положеннями, які винесені на захист на предмет наукової новизни:

уперше:

розроблено інтеграційну модель банківської екосистеми, основою якої є економічна інтеграція банків та фінтех-компаній на трьох рівнях: перший – банк, ядро моделі, що надає традиційні банківські послуги, послуги цифрового, відкритого банкінгу та інші фінтех-послуги; другий – кредитні, платіжні фінтех-компанії та фінтех-аналітики Big Data, що діють у колаборації з банками, на договірних (партнерських) засадах та на умовах аутсорсингу; третій – глобальні і міжнародні банківські та фінтех-інституції. Впровадження моделі дозволить підвищити конкурентоспроможність банків та ефективність їх економічної діяльності й рентабельності за рахунок надання фінтех-послуг та відповідного зростання комісійних доходів, доходів від посередницьких операцій та розширення клієнтської бази із забезпеченням якісного, безпечного та цифровізованого обслуговування;

удосконалено:

понятійно-категоріальний апарат економічної науки, що дозволило сформулювати визначення інтеграційної банківської екосистеми як системи, що взаємопов'язує фінансові установи, фінтех-компанії, регуляторні інституції, споживачів банківських і фінансових послуг, об'єднаних навколо банку, та функціонує на основі цифрових технологій та платформ, усталених правил і норм в інтегрованому глобальному просторі;

теоретико-методичні положення щодо використання екосистемного підходу як прогресивного теоретичного напрямку та засобу практичної реалізації економічних відносин в умовах становлення цифрової економіки та динамічного впровадження фінансових технологій, що дає можливість створювати, масштабувати, обслуговувати та управляти системами для підтримання їх цілісності, структурованості, функцій та цінностей на основі взаємодії, інтеграції і колаборації банків та фінтех-компаній;

прикладні механізми надання фінансових послуг, формування клієнтоорієнтованої продуктової пропозиції, формату і каналу комунікацій та роботи з клієнтами, що сприяє досягненню високих стандартів якості й реалізації корпоративних цінностей банку з урахуванням воєнного стану в Україні та умов дистанційного цифрового обслуговування споживачів банківських і фінансових послуг;

науково-прикладні підходи до визначення економічної вигоди від інтеграції банків та фінтех-компаній для споживачів фінансових послуг, бізнесу, держави, банків та фінтех-компаній, на основі яких визначено ефективність такої інтеграції: а) для споживачів – професіоналізм персоналу, довіра до банків, якість надання послуг, скорочення трансакційних витрат; б) для банків та фінтех-компаній – масштабування і капіталізація, зростання

прибутку, нарощування клієнтської бази, диверсифікація фінансових послуг, скорочення трансакційних витрат; в) для держави – економічний ефект: зростання ВВП, фінансової стійкості, стабільності і безпеки; соціальний ефект: зростання зайнятості в галузі, задоволення потреб споживачів; цифровий ефект: формування безготівкової економіки, зростання диджиталізованих фінансових послуг;

набули подальшого розвитку:

методичні підходи до надання банками якісних, безпечних і доступних фінансових послуг в інтересах споживачів на засадах підвищення їх фінансової грамотності, удосконалення операцій з використанням платіжних карток, які на відміну від існуючих, спрямовані на зростання безготівкової економіки за рахунок розвитку електронної комерції, впровадження цифрової валюти та фінтех-рішень у банківську діяльність;

оцінювання конкурентних переваг, недоліків та чинників впливу на інтеграційні процеси на ринку фінансових послуг, що полягає у застосуванні когнітивного моделювання для визначення чинників та імпульсів до інтеграції банків та фінтех-компаній. Це дозволило, на основі виявлення керуючих чинників (економіко-політичне становище, інфляція, регулювання й нагляд, диджиталізація фінансового сектору) та чинників-індикаторів (капіталізація банків, асортимент фінансових послуг, безготівкові розрахунки, кваліфікованість персоналу, фінтех-рішення, довіра клієнтів, клієнтська база), визначити імпульси впливу керуючих чинників на досягнення цільового стану банківської екосистеми;

обґрунтування перспективних напрямів діяльності банків та фінтех-компаній на інтеграційній основі у сфері споживчого кредитування, платежів та переказів, обслуговування бізнесу, банківського ритейлу, управління рахунками, що дозволяє диверсифікувати, підвищити кількісні і якісні показники надання диджиталізованих фінансових послуг з використанням цифрових застосунків і платформ, мобільних сервісів, блокчейн, великих даних, інтерфейсів та штучного інтелекту.

Практичне значення результатів дослідження

Рекомендації автора використані у практичній діяльності:

ПуАТ «КБ «АКОРДБАНК» – удосконалено механізми надання фінансових послуг, формування клієнтоорієнтовної продуктової пропозиції, формату і каналу комунікацій та роботи з клієнтами на основі високих стандартів якості й корпоративних цінностей банку з урахуванням воєнного

стану та умов дистанційного обслуговування фізичних осіб України (довідка від 27.07.2023);

ТОВ «Незалежна група макроекономічного аналізу та прогнозування «Огляд економіки України» – прийнято участь у розробці стратегії розвитку банків і фінансових компаній в умовах трансформації фінансового ринку в частині формування моделі інтеграції банків та фінансових компаній на ринку фінансових послуг, що дозволить забезпечити його довгостроковий розвиток, а також сприятиме підвищенню фінансової стійкості банківського сектору країни (довідка від 05.08.2023);

Української асоціації фінтех та інноваційних компаній – розроблено заходи, спрямовані на стимулювання інновацій на фінансовому ринку, формування якісних і доступних фінансових послуг в інтересах споживачів на засадах підвищення їх фінансової грамотності, удосконалення операцій з використанням платіжних карток та формування імперативів безготівкової економіки (довідка від 24.08.2023).

Основні теоретичні результати й науково-практичні рекомендації автора впроваджено в освітній процес Київського національного університету технологій та дизайну при викладанні дисциплін «Економіка для бізнесу» та «Макро-, мікроекономіка» (довідка № 05-05/1041 від 22.05.2024).

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях.

За результатами дослідження опубліковано 17 наукових праць, у тому числі: одна стаття – у виданні, що входить до наукометричної бази WoS, чотири статті – у фахових виданнях з економіки, вісім публікацій – у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, чотири публікації, які додатково відображають результати дослідження. Загальний обсяг публікацій – 5,1 друк. арк., з яких автору належить 3,5 друк. арк.

Автором дисертації дотримані вимоги п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) щодо кількості публікацій, відповідності опублікованих результатів тим, що містяться у дисертації і виносяться автором на захист, апробації її основних положень.

Дотримання академічної доброчесності. За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження. Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу, слід відзначити наявність дискусійних положень.

1. Автором використано екосистемний підхід до побудови інтеграційної банківської екосистеми, основою якої є економічна інтеграція банків та фінтех-компаній, об'єднаних навколо ядра цієї системи – банку. Обґрунтованість такого вибору необхідно було посилити узагальненням різних методологічних підходів, використаних при побудові банківських екосистем транзитивних країн, які мають успішні практики впровадження.

2. У розділі 2 автором проаналізовано економічну діяльність банків з урахуванням цифрової трансформації та поширення фінансових технологій. При цьому не конкретизовано взаємозв'язок між економіко-правовим регулюванням цифровізації банківської системи з боку Національного банку України та наслідками для результатів економічної діяльності банків.

3. Автор слушно обґрунтовує позитивний вплив упровадження фінансових технологій на діяльність банків та якість надання ними фінансових послуг споживачам, аналізуючи вплив фінтех на економічне зростання за допомогою системи індикаторів, запропонованих Глобальними інституціями (асоціаціями). Однак доцільно було розрахувати вплив фінтех на економіку України з урахуванням сучасних умов її просторового переформатування та технічних проблем, спричинених енергетичною, фінансовою та інформаційно-комунікаційною кризою.

4. Фінансові технології чинять різноспрямований вплив на макроекономічні пропорції, фінансову систему країни та ринок праці, що знаходить відображення у формуванні державної макроекономічної політики. І у дисертації автором визначені переваги і виклики колаборації банків та фінтех-компаній. Натомість не достатньо обґрунтовані інструменти державної економічної, соціальної та фінансової політики та їх практичне застосування у процесах подолання негативних наслідків та стимулювання розвитку інтеграції банків та фінтех-компаній.

Висловлені зауваження та дискусійні положення не знижують загальної теоретичної та практичної значущості, обґрунтованості й достовірності основних положень дисертації та не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження Петрівського Олексія Олеговича.

Загальна оцінка роботи та її відповідність встановленим вимогам. Дисертаційна робота Петрівського Олексія Олеговича на тему: «Економічна інтеграція банків та фінтех-компаній в Україні» є завершеним, цілісним

науковим дослідженням, виконана на актуальну тему, містить положення наукової новизни та має теоретичне й практичне значення.

Робота оформлена відповідно до вимог Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р. № 40.

Дисертація «Економічна інтеграція банків та фінтех-компаній в Україні» відповідає спеціальності 051 – Економіка та вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Автор дисертації «Економічна інтеграція банків та фінтех-компаній в Україні» Петрівський Олексій Олегович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної теорії,
макро- і мікроекономіки Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

Підпис

ЗАСВІДЧУЮ
ЗАСТУПНИК ДЕКАНА
ОЛЕНА ЛЮБКІНА

Аліна ХОДЖАЯН

